

## ***Preocuparea părintelui Dumitru Stăniloae pentru învățământul teologic românesc***

**Pr. Dr. Marius IOANA**

**Abstract:** *Icon of the Romanian theology in the twentieth century, Orthodox theologian academic and professor Dumitru Staniloae became a symbol of our orientation to God and an apostle of immortal icon of Christ. To summarize, four directions shall be taking in our approach: in the first one, professor Dumitru Staniloae presented and evoked the hierarchs, teachers, priests who founded Romanian theological school; the second field of his activity refers to administrative and organizational directions of Romanian theology. The third ministry of Father Staniloae was concerning to prepare devoted students and priests dedicated to serve the Church of Christ. Finally, but not least, Dumitru Staniloae was permanently dedicated to have a continuous dialogue between the theological thought and modern science or secular culture.*

**Keywords:** *Dumitru Stăniloae, Romanian theology, education, Church*

Cu douăzeci de ani în urmă, într-o zi de toamnă la începutul anului universitar, aflu că părintele Stăniloae s-a mutat la Domnul. Profesori și studenți ai Facultății de Teologie din Sibiu, am păstrat câteva momente de reculegere pentru părintele iubirii divine. S-au evocat momente din viața părintelui teolog, vedeam cu ochii minții apartamentul din curtea Facultății de Teologie unde locuise familia părintelui profesor. Dascălii noștri parcă indicau cu degetul arătător sălile de curs, coridoarele, cancelaria și biblioteca unde părinții teologiei sibiene s-au trudit în slujba Bisericii. La aceste umbre tainice rugătoare s-a adăugat și părintele Dumitru mărturisitorul. Pentru teologia românească, părintele Stăniloae devenise în acel moment icoană, simbol al orientării noastre spre Dumnezeu și apostol al chipului nemuritor al lui Iisus Hristos.

Părintele Stăniloae și-a început slujirea didactică la Sibiu, în toamna anului 1929, când mitropolitul Nicolae Bălan, prezidând ședința consiliului profesoral, îl numește profesor pe tânărul teolog Dumitru Stăniloae la numai 26 de ani. Același ierarh harismatic îi încredințează părintelui responsabilitatea redacției “Telegraful Român”, iar în anul 1936, la numai 33 de ani, părintele Dumitru Stăniloae este numit rectorul Academiei Teologice din Sibiu, până în anul 1946, când prim-ministrul

Petru Groza și puterea politică instalată în România cer mutarea la București a părintelui Stăniloae.

Timp de 64 de ani, părintele Stăniloae a slujit Biserica și învățământul teologic românesc prin condei. Peste 20 de cărți originale, 440 de articole de ziar, 24 de volume de traduceri patristice, 275 de studii teologice, canonice și istorice, 17 eseuri, numeroase cuvântări și predici alcătuiesc tezaurul celui mai mare teolog român al secolului XX<sup>237</sup>. Nu a fost numit niciodată preot pe seama unei parohii, însă a predicat în diferite biserici din Sibiu și București<sup>238</sup>. În calitate de dascăl însă a fost preocupat pentru formarea viitorilor preoți, pentru reformarea învățământului teologic românesc, a calității învățământului, pentru pregătirea studenților și educația lor. Dacă ar fi să rezumăm grija părintelui pentru școala de teologie, am putea spune că a fost preocupat în primul rând de cei ce au pus bazele teologiei românești, de dascălii și slujitorii care s-au străduit să formeze generații de preoți devotați misiunii lor. În al doilea rând, părintele Dumitru Stăniloae a propus, în calitate de rector al Academiei Andreiene, câteva direcții organizatorice și administrative pentru teologia românească. O altă grijă a părintelui a fost pentru pregătirea studenților viitori preoți și a preoților tineri care se confruntau cu multe neajunsuri în parohiile sărace, iar în al patrulea rând, părintele Stăniloae a fost atent la raportul dintre biserică și cultură, dintre Universitate și teologie.

## **1. Slujitori și dascăli de teologie**

### **a. Mitropolitul Andrei Șaguna**

La loc de cinste părintele Stăniloae l-a așezat pe mitropolitul Andrei Șaguna, pe care îl consideră ctitorul școlii ardelenе și întemeietorul Telegrafului Român, publicație național religioasă ce apare fără întrerupere din 1 ianuarie 1853 până astăzi, în tipografia eparhială întemeiată din banii episcopului Șaguna. Născut în 1808, cu aproape 100 de ani înainte de părintele Stăniloae, viitorul mitropolit Andrei Șaguna a urmat studii de filosofie și drept la Buda, apoi teologia la Vârșeț. În anul 1847, părintele Andrei Șaguna este ales episcop al românilor

---

<sup>237</sup> Virginia Popa, *Părintele Dumitru Stăniloae Biobibliografie*, Ediția a II-a, Editura Trinitas, București 2013 și Diac. Asist. Ioan I. Ică jr., *Persoană și Comuniune, Prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Sibiu, Sibiu, 1993.

<sup>238</sup> Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Opere complete, Cultură și duhovnicie*, Articole publicate în *Telegraful Român*, Ediție îngrijită, introducere și note de Ion-Dragoș Vlădescu, Editura Basilica, București, 2012, volumul 1, p. 48.

transilvăneni. Începând cu 1855, învățământul teologic românesc este reorganizat sub forma unui Institut de teologie și pedagogie. “Mitropolitul Andrei Șaguna a ridicat anii de studiu în această instituție superioară de învățământ la trei și a pregătit pe seama ei cea mai distinsă pleiadă de dascăli ortodocși din istoria Ardealului dinainte de 1918, dând prin aceasta un impuls întregului învățământ de dincoace de Carpați”<sup>239</sup>. Cu prilejul împlinirii a șapte decenii de la moartea mitropolitului canonizat Andrei Șaguna, părintele Stăniloae analizează ecoul din presă referitor la personalitatea Sfântului Andrei Șaguna. Ziarul menționează că “activitatea lui Șaguna pe terenul realizărilor este prodigioasă și fără pereche în trecutul nostru. Eruditul și harnicul mitropolit, ridicat între timp în cinul clasei nobiliare, se ocupă de tot ce este necesar în vederea măririi prestigiului Bisericii strămoșești”<sup>240</sup>. Ziarul *Curentul* descrie figura de apostol al celui ce se odihnește în Mausoleul de la Rășinari. Din articolul închinat de ziarul *Universul*, părintele Stăniloae reține că “El (mitropolitul Andrei Șaguna – n.n.) a trezit, în conștiința fiecărui român datoria pe care o are față de frații lui, căci școala nu se putea înființa și nu putea funcționa decât cu contribuția particulară a fiecăruia”<sup>241</sup>. Din *Foaia poporului*, ziarul Asociației Astra, părintele Stăniloae reține fragmente din articolul semnat de prot. Emilian Cioran care îl evocă astfel pe întâiul președinte al Astrei: “Andrei Șaguna a urzit, împreună cu alți fruntași ai vieții românești de pe vremuri, așezământul de cultură Astra, căreia îi proorocea în 1863 că «într-un viitor nu prea îndepărtat, literatura, cultura, școlile, institutele literare vor ajunge în stare înfloritoare, satele și orașele românești vor înainta, economia națională va pătrunde și la plugarii noștri»”<sup>242</sup>.

## **b. Mitropolitul Nicolae Bălan**

Nicolae Bălan, mitropolit al Ardealului între 1920-1955, a fost considerat de părintele Stăniloae un om providențial pentru Mitropolia Ardealului și școala de teologie sibiană. “Înaltpreasfințitul Mitropolit Nicolae Bălan a sporit îndată după înălțarea Sa în scaun, anii de studiu la patru și a reînnoit metoda marelui său înaintaș de a trimite tineri la studii.

<sup>239</sup> D. Stăniloae, *O nouă fază în viața Academiei Teologice “Andreiene”* în “Telegraful Român”, an XCI, nr. 8, 21 februarie 1943, p. 1, în *Cultură și duhovnicie, op. cit.*, volumul 3, p. 341.

<sup>240</sup> Editorial *Mitropolitul Andrei Șaguna – glasuri de presă, cu prilejul împlinirii celor șapte decenii de la moartea sa* în TR, an XCI, nr 27, 4 iulie 1943, pp. 2-3, în *Cultură și duhovnicie, op.cit.*, vol. 3, p. 429.

<sup>241</sup> Idem, pp. 431-432.

<sup>242</sup> Idem, p. 433.

Datorită purtării de grijă atât de înțelepte a Înaltpreasfinției Sale, această instituție (Academia Andreiană - n.n.) și în general Biserica Ardealului se bucură azi de un prestigiu intelectual unanim recunoscut”<sup>243</sup>. Ca apărător al moștenirii șaguniene, mitropolitul Nicolae Bălan a fost considerat reformatorul teologiei românești prin implicarea în pregătirea viitorilor profesori ai Academiei, prin fixarea unor teme de doctorat a celor trimiși la pregătire peste hotare, teme potrivit necesităților pastoral-misionare ale eparhiei. Dintre teologii formați de mitropolitul Bălan, amintim: profesorii Dumitru Stăniloae, Liviu Stan, Grigore T. Marcu, Teodor Bodogae, Nicolae Colan și Nicolae Popovici, monahul Arsenie Boca. În anul 1982, la aproape 30 de ani de la mutarea la cele veșnice, părintele Stăniloae scria despre mitropolitul Nicolae următoarele: “Tânărul profesor Nicolae Bălan de la Institutul Teologic din Sibiu, începând de la 1905, s-a angajat și el cu tot elanul său tineresc, dar și cu excepționalul său talent de animator, sporit și înălțat de o remarcabilă și modernă cultură filozofico-teologică, câștigată la universități din străinătate, în mișcarea generală de grăbire a înfăptuirii marelui nostru vis național”<sup>244</sup>.

După 15 ani de învățământ teologic, viitorul mitropolit Nicolae avea “o încredere în calitățile excepționale ale poporului român”. Spunea părintele Stăniloae că “n-am cunoscut om care să iubească mai mult și în mod atât de luminat poporul roman [...] trimitea unul după altul rânduri de tineri la studii în străinătate cu burse din fondurile mitropoliei, dar reîntorși în țară și numiți profesori la Institutul teologic, le atrăgea atenția că nu au să facă teologie pentru teologie, ci să pregătească preoți apropiați de popor. Coresponda cu ei în timpul studiilor și-i aduna; odată numiți în posturi de profesori, pe rând, la el seară de seară, și la plimbare, în după amiezile fiecărei zile, desfășurându-le concepția sa despre misiunea Bisericii în viața poporului nostru. Căci mitropolitul Bălan era un om de concepție, cum n-am cunoscut altul”<sup>245</sup>.

Părintele Stăniloae a prezentat în imagini luminoase personalitatea multor dascăli români de teologie din Sibiu, București și Cernăuți: Zaharia Boiu și Nicolae Cristea, ucenici ai lui Șaguna, cărturari, scriitori, pedagogi și cateheți ai școlii sibiene. În anul 1934, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Zaharia Boiu și Nicolae

<sup>243</sup> D. Stăniloae, *O nouă fază în viața Academiei Teologice “Andreiene”*, TR an XCI, nr. 8, 21 febr. 1943, p. 1, în *Cultură și duhovnicie*, op. cit., vol. 3, p. 341.

<sup>244</sup> Pr. Prof. D. Stăniloae, *Fost-a om trimis de Dumnezeu*, TR, an CXXX, nr. 13-14, 1 apr. 1982, pp. 1-4, în *Cultură și duhovnicie*, op. cit., vol. 3, p. 757.

<sup>245</sup> *Ibidem*, p. 758.

Cristea, părintele Stăniloae dedică un amplu articol în *Telegraful Român*<sup>246</sup> celor două personalități ale învățământului teologic ardelean.

### **c. Preotul și profesorul Zaharia Boiu**

Zaharia Boiu s-a născut în 1834 la Sighișoara, a studiat la seminarul ortodox din Sibiu, iar apoi, sprijinit de mitropolitul Andrei Șaguna, și-a continuat studiile la Leipzig. Reîntors în țară, este numit profesor la Seminarul Teologic Pedagogic din Sibiu, redactor la *Telegraful Român* și la revista *Astra*, membru corespondent al Academiei Române, asesor consistorial, calitate în care contribuie semnificativ la îndrumarea vieții bisericești. A alcătuit diverse manuale pentru școala primară, orientându-se după programele pedagogiei și didacticii școlii germane. În domeniul bisericesc a cultivat un apostolat special prin predicile și cuvântările adunate în mai multe tomuri. “Predicile lui Zaharia Boiu – spune părintele Stăniloae – sunt lucrate temeinic și vădesc o cultură teologică de admirat pentru vremea lui [...] trebuie să admirăm erudiția sa teologică și puterea lui de cugetare, chiar dacă am descoperi în ea influența scolasticismului, astăzi depășit în teologia ortodoxă, dar atunci dominant”<sup>247</sup>.

### **d. Preotul Nicolae Cristea**

Părintele Nicolae Cristea s-a născut în Ocna Sibiului în anul 1834, urmează studiile gimnaziale și teologice la Sibiu, apoi, împreună cu Zaharia Boiu, la Universitatea din Leipzig. La revenirea în țară, mitropolitul Andrei Șaguna îl angajează ca funcționar la Consistoriul ortodox, apoi profesor la Institutul Teologic Pedagogic din Sibiu, este hirotonit preot și ocupă funcția de consilier bisericesc și redactor la *Telegraful Român* timp de 18 ani. În această calitate, a lucrat sub îndrumarea atentă a părintelui său spiritual, mitropolitul Andrei Șaguna. Spirit vizionar, preotul Nicolae Cristea, “a fost primul om la noi - spunea părintele Dumitru Stăniloae - care și-a dat seama că, în afară de intelectuali și țărani, neamul nostru mai are nevoie și de-o pătură de meseriași care trebuie creată și încadrată în disciplina națională [...] De aceea Zaharia Boiu și Nicolae Cristea, acești fii spirituali ai lui Șaguna și “frați de muncă entuziastă, născuți și morți la răstimpuri apropiate, sunt

---

<sup>246</sup> Dr. D. Stăniloae, *Zaharie Boiu și Nicolae Cristea – doi luptători din vremuri grele*, TR, an LXXXII, nr. 50 din 25 nov. 1934, în *Cultură și duhovnicie*, op. cit., vol 1, p. 565.

<sup>247</sup> *Ibidem*, p. 567.

așezați ca ocrotitori ai neamului românesc”<sup>248</sup>, în lupta pentru o viață mai bună.

### **e. Poetul și teologul Nichifor Crainic**

Nichifor Crainic, după numele de botez Ioan Dobre, s-a născut în 22 decembrie 1889 în comuna Bulbucata, județul Vlașca (județul Giurgiu de azi). A studiat la Seminarul Central și apoi Facultatea de Teologie din București, cu specializări ulterioare la Facultatea de Teologie și Filosofie din Viena. Teolog, poet, traducător și jurnalist, tânărul Ion Dobre și-a adoptat pseudonimul literar de Nichifor Crainic. Așa îl amintește și părintele Stăniloae când scria pentru prima dată despre el în *Telegraful român* din 1 martie 1936. “Nichifor Crainic este de pe acum în cultura românească un nume care strălucește cu o lumină unică, neclintită de niciun tumult de azi și din viitor și necovârșită de niciuna din imaginile senzaționale care se silesc să se impună atenției cu exagerările și ciudățeniile lor. Cugetarea lui Nichifor Crainic are toate caracterele unei viziuni profetice, ale unei citiri adânci în destinele neamului nostru și ea va trebui de aceea să fie urmată cât mai curând, în mod inexorabil, de către aceia care conduc școlar, cultural și politic această națiune, dacă nu voiesc să o macine total într-o prea mult prelungită și năroadă luptă cu chemarea, cu ființa ei”<sup>249</sup>. În continuare, părintele Stăniloae realizează o prezentare a cărții *Puncte cardinale în haos*, carte alcătuită din eseuri publicate în revista “Gândirea”, articole ce îl așează pe N. Crainic în rândul marilor teologi români. “Sunt în această scriere a lui Nichifor Crainic atâtea pagini nepieritoare despre ființa ortodoxiei topită în sufletul românesc. Ele trebuie să fie privite ca un punct cardinal pentru orientările noastre teologice și misionare...”<sup>250</sup>.

În anul 1937, părintele Stăniloae îi închină lui Nichifor Crainic un articol în *Telegraful Român* prin care elogiaza contribuția pe care “acest om a adus-o la ridicarea prestigiului gândirii și spiritualității ortodoxe [...]. Batjocorit de mulți, aplaudat de puțini, dar cu o stăruință nedescurajată de iluminat, a continuat să scoată de sub straturile groase și învârtosite, una câte una, piesele unei comori ce părea definitiv dispărută și după ce a scuturat-o de pământul și de rugina unei înțelegeri primare și

---

<sup>248</sup> *Ibid.*, p. 569.

<sup>249</sup> Dr. D. Stăniloae, *Puncte cardinale în haos*, TR, an an LXXXIV, nr. 10, 1 martie 1936, p. 1-2, în *Cultură și duhovnicie*, op. cit., vol. 1, p. 819.

<sup>250</sup> *Ibidem*, p. 823.

formaliste, o lume întreagă a căzut în genunchi în fața strălucirii ei”<sup>251</sup>. La acea vreme, Nichifor Crainic era profesor în cadrul Facultății de Teologie din București și susținea cursul de Mistică ortodoxă, un curs nou în viața și cultura bisericească, scoțând în evidență valorile spirituale ortodoxe. Mai târziu, în anul 1940, părintele Stăniloae prezintă în *Telegraful Român*, ultima lucrare a lui Nichifor Crainic, *Nostalgia paradisului*. Cartea profesorului Nichifor Crainic, consideră părintele Stăniloae este o “carte de îndrumare a tinerei noastre culturi, dar și una de aducere a creștinismului în relație cu problemele cele mai importante ale timpului...”<sup>252</sup>. În anul 1940, profesorul Nichifor Crainic a fost ales membru al Academiei Române în locul lui Octavian Goga, ținând discursul de intrare în Academie la 22 mai 1941, discurs evocat și de părintele Stăniloae în *Telegraful Român*<sup>253</sup>. “Prin Nichifor Crainic, spunea părintele Dumitru Stăniloae, duhul românesc și ortodox s-a înălțat nu numai în cultura românească, ci a devenit un far și lumii de peste hotare”<sup>254</sup>.

#### **f. Episcopul Nicolae Colan**

Nicolae Colan s-a născut în 28 noiembrie 1893, în localitatea Arpatac (Araci), județul Covasna. A absolvit Liceul ortodox “Andrei Șaguna” din Brașov, Facultatea de Teologie din București. Din 1922 este numit profesor provizoriu la catedra de Studiul Noului Testament de la Academia Andreiană, apoi rector din 1928 până în 1936 când va fi ales episcop în scaunul de la Cluj. Cu acest prilej, părintele Stăniloae închină un articol Preasfințitului Nicolae Colan și Preasfințitului Nicolae Popovici al Oradiei, dascăli renumiți ai Academiei Teologice din Sibiu.

“Preasfințite Părinte Episcop al Clujului, ai împrăștiat timp de 14 ani lumină și căldură din sufletul Prea Sfinției Tale în sufletele celor ce-au ucenicit pentru slujba Domnului între zidurile acestui locaș [...]. Șase ani ca profesor iubit, alți opt ca profesor și ca rector luminat, blând și părintesc [...]. Iar noi, colegii, am ascuns în sufletele noastre amintirile frumoase de caldă colegialitate, amintirile unor sfaturi luminate și îndemnuri prietenoase; vom ține minte toată atmosfera de frăție, de

<sup>251</sup> Dr. D. Stăniloae, *Nichifor Crainic*, TR, an LXXXV, nr 25, 20 iunie 1937, pp. 1-2, în *Cultură și duhovnicie*, op.cit., vol. 2, p. 82.

<sup>252</sup> D. Stăniloae, *Nostalgia paradisului*, TR, an LXXXVIII, nr 13, 24 martie 1940, p. 1, în *Cultură și duhovnicie*, op.cit., vol. 2, p. 594.

<sup>253</sup> Dumitru Stăniloae, *Prof. Nichifor Crainic la Academie*, TR, an LXXXIX, nr 22, 25 mai 1941, în *Cultură și duhovnicie*, op.cit., vol. 2, p. 772.

<sup>254</sup> *Ibidem*.

noblețe, de înălțime sufletească a raporturilor dintre noi în acest timp”<sup>255</sup>. Între anii 1938-1939, episcopul Nicolae Colan a fost ministrul Educației Naționale și al Cultelor, prilej cu care este dată o circulară despre care părintele Dumitru Stăniloae nota următoarele: “Preasfințitul episcop Colan, cuprinzând în toată amploarea și însemnătatea de răspântie epocală motivele adânci ale chemării Preasfinției Sale în fruntea școlilor, a început să răspundă din plin și radical setei Statului nostru după creșterea creștină a tineretului. Circulara pe care a adresat-o directorilor din școli, departe de tonul vag al circularilor din trecut, care cereau timid și neorientat profesorimii să fie atentă puțin și la educația tineretului, fixează curajos și limpede ca temelie a întregului învățământ românesc morala creștină”<sup>256</sup>.

Părintele Dumitru Stăniloae are o deosebită considerație pentru episcopul Nicolae Colan, păstrează legătura cu el și după ce acesta este numit la Cluj episcop, apoi ministru la București. La împlinirea vârstei de 50 de ani a preasfințitului Nicolae, părintele Stăniloae îi adresează, printr-un elogiu, alese sentimente celui ce cu șapte ani înainte condusesese Academia de la Sibiu. “După ce îi învățase pe viitorii preoți că datoria lor este să se jertfească pentru popor, alipindu-se cu toată ființa lor de el și nepărăsindu-l pentru nimic în lume, Dumnezeu l-a hărăzit să învețe acest lucru și cu pilda vieții. Astfel, cariera sa învățătoarească s-a continuat pe linie suitoare, devenind dascăl și mai deplin al Bisericii românești”<sup>257</sup>. Între anii 1957-1967 a păstorit Mitropolia Ardealului având reședința la Sibiu. La 15 aprilie 1967 a adormit în Domnul, după o arhierie de peste 30 de ani și a fost înmormântat lângă biserica din Rășinari, județul Sibiu.

#### **g. Episcopul Nicolae Popovici**

Un alt dascăl amintit și prețuit de părintele Stăniloae a fost viitorul episcop al Oradiei, Nicolae Popovici. S-a născut în același an cu părintele Stăniloae, în 1903, în localitatea Biertan (azi jud. Sibiu). Urmează Liceul din Dumbrăveni, apoi cursurile Școlii Normale din Sibiu și din Brașov, iar între anii 1923-1927, urmează cursurile Academiei Teologice din Sibiu. Fiind apreciat de mitropolitul Nicolae Bălan, este

---

<sup>255</sup> D. Stăniloae, *Cuvânt către Prea Sfințiții Episcopi ai Clujului și Oradei la despărțirea de Academia teologică "Andreiană"*, TR, an LXXXIV, nr. 27 din 28 iunie 1936, p. 2, în *Cultură și duhovnicie*, vol. 1, p. 853.

<sup>256</sup> D. Stăniloae, *Încreștinarea învățământului*, TR, an LXXXVI, nr. 21 din 2 mai 1938, p. 1, în *Cultură și duhovnicie*, op. cit., vol.2, p. 255.

<sup>257</sup> D. Stăniloae, *Preasfințitul Episcop Nicolae Colan*, TR, XCI, nr 48, 28 nov. 1943, pp. 1-2, în op. cit., vol 3, p. 493.

trimis cu o bursă la Atena, împreună cu părintele Stăniloae între anii 1927-1928. Urmează apoi cursuri la Facultatea de Filozofie și Teologie din München, Tübingen, Leipzig și Breslau. În anul 1933 va tipări la Sibiu o lucrare de referință pentru teologia românească, *Epicleza euharistică*. “Patru ani de activitate tinerească și intensivă ai dăruit Academiei noastre, după ce alți patru ani te-ai împărtășit din învățătura și duhul ei [...]. Ai fost în această Academie un dascăl admirabil și un coleg cu suflet cald, apropiat, înțelegător și ajutător. Măiestru în cuvânt, pilduitor în faptă, solid în gândire, nu te vor putea uita cei pe care i-ai îndrumat cu toată căldura unui suflet părintesc”<sup>258</sup>. Patru ani mai târziu, părintele Stăniloae descoperă în revista *Gândirea* un articol al lui Nichifor Crainic despre realizările episcopului de Oradea înfăptuite într-un timp așa de scurt de la instalarea sa în episcopie. De aceea, închină un editorial Preasfințitului Nicolae Popovici, unde enumeră cele mai importante realizări pe tărâm administrativ, gospodăresc și pastoral. Mai multe clădiri dobândite, câteva biserici ridicate și foarte multe planuri împlinite a reușit în trei ani și jumătate tânărul episcop al Oradei. “Cu aceeași bărbăție și însuflețire tinerească lucrează acest ierarh, plecat din Academia noastră teologică, pe teren pastoral și cultural. Înconjurându-se cu un corp tânăr și entuziast de profesori și de consilieri, înpeștriat și cu câteva elemente de bun sfat de vârstă mai înaintată, Preasfinția Sa răspândește zi de zi cuvântul de îndemn și adierea primăvărată de înnoire sufletească și pastorală peste întinderea eparhiei”<sup>259</sup>. Odată cu instaurarea regimului comunist, episcopul Nicolae a avut multe de suferit. A fost pensionat forțat în 1950, iar din anul 1960, în ziua de 20 octombrie, a trecut la cele veșnice, la Mănăstirea Cheia din județul Prahova, unde avea domiciliul forțat.

#### **h. Alte personalități**

Pe lângă profesorii Academiei Andreiene, părintele Stăniloae a păstrat legături cordiale cu mulți profesori universitari din Sibiu, Cluj și București. Odată cu mutarea la Sibiu a Universității din Cluj, părintele Stăniloae a fost invitat să participe la deschiderea anului universitar pentru dascălii și studenții refugiați la Sibiu. Alături de dr. Iuliu Hațeganu, noul rector al celor de la Cluj, părintele Stăniloae afirma:

---

<sup>258</sup> D. Stăniloae, *Cuvânt către Preasfințirii episcopi ai Clujului și Oradei la despărțirea de Academia Teologică “Andreiană”*, TR, an LXXXIV, nr 27 din 28 iunie 1936, p. 2, în *op.cit.*, vol 1, p. 854.

<sup>259</sup> D. Stăniloae, *Din înfăptuirile episcopului dr. Nicolae Popovici*, TR, an LXXXVIII, nr 13 din 24 martie 1940, p. 3, în *op.cit.*, vol 2, p. 601.

“cultura trebuie să limpezescă unui neam conștiința despre sine însuși, despre însușirile și despre misiunea sa [...]. Cultura trebuie să urmărească în fond aceeași ridicare a ființei omenești individuale și colective pe care o urmărește și morala, dacă vrea să servească un scop pozitiv, așa cum o cere sensul ei de nobilă creație a spiritului omenesc”<sup>260</sup>.

Preocuparea părintelui Stăniloae ca om de cultură și teolog mărturisitor se îndreaptă și spre alți profesori universitari de renume din țară și din străinătate. O legătură specială a păstrat cu istoricul Ioan Lupaș, care a devenit și nașul de botez al Lidiei Stăniloae. Pe prof. Silviu Dragomir, părintele Stăniloae îl numește “cronicarul suferințelor ardelene, pentru că domnul profesor are meritul de a fi zugrăvit în culori vii, ca un maestru neîntrecut, această vreme de eroism și de martiraj ardelean”<sup>261</sup>. Însă cele mai multe articole scrise în *Telegraful Român*, părintele Stăniloae le dedică prof. Ion Petrovici, poet, filozof și profesor, ministrul culturii naționale, cel ce l-a ajutat pe părintele Stăniloae să ridice Academia “Andreiană” la nivel de instituție universitară, astfel încât dascălii ei să fie plătiți ca și ceilalți profesori universitari, iar studenții să aibă posibilitatea să susțină la Sibiu licențe în teologie. “Recunoștință pentru acest însemnat act de înțelegere se cuvine în primul rând domnului prof. Ion Petrovici, ministrul Culturii naționale, singurul ministru de până azi care a fost în stare să treacă peste atâtea pretense piedici ce stăteau în calea satisfacerii doleanțelor acestei Academii [...]. Domnia Sa a dat Ardealului o satisfacție prin această lege, căci se cădea să aibă o școală teologică investită cu toate drepturile”<sup>262</sup>.

Părintele Stăniloae a urmărit atent activitatea profesorilor și studenților de la Facultatea de Teologie din București. Cu unii dintre profesori corespundează, despre alții scrie în *Telegraful Român* articole elogioase. Astfel, în decembrie 1943, apare un articol despre părintele arhimandrit Iuliu Scriban. Precuvioșia sa a ieșit la pensie din slujba de profesor al Facultății din București începând cu 1 octombrie 1943, după 35 de ani de activitate didactică. Asemenea contemporanilor, și părintele Stăniloae îl numește pe arhimandritul Scriban “Iorga al Bisericii”. “Precuvioșia Sa arhimandrit Iuliu Scriban este o mândrie a Bisericii noastre, un impunător titlu de mândrie. În tristele noastre timpuri, când

---

<sup>260</sup> D. Stăniloae, *La deschiderea Universității*, TR, an LXXXIX, nr 46 din 9 nov. 1941, p. 1, în *op.cit.*, vol 2, p. 846.

<sup>261</sup> D. Stăniloae, *Prof. Silviu Dragomir – cronicarul suferințelor ardelene*, TR, an LCII, nr 12 din 19 martie 1944, p. 2, în *op.cit.*, vol.3, p. 542.

<sup>262</sup> D. Stăniloae, *O nouă fază în viața Academiei Teologice “Andreiene”*, TR, an XCI, nr 8, 21 febr. 1943, p.1, în *op. cit.*, vol. 3, p. 343.

rar se apropie un element mai răsărit de studiul teologiei, simțim că părintele arhimandrit Scriban, cu personalitatea sa spirituală, care covârșește nivelul obișnuit nu numai clerului nostru, ci și al intelectualității mirenești, salvează prestigiul cărturăresc al Bisericii și impune respect chiar celui mai pretențios om de carte”<sup>263</sup>.

Părintele Stăniloae se interesa și de învățământul teologic de la alte facultăți din țară și de peste hotare. Din articolele publicate în *Telegraful Român*, observăm că părintele lectura reviste teologice din străinătate și era informat despre evenimentele din cadrul bisericilor ortodoxe surori, a bisericilor catolice sau protestante. Ca un adevărat dascăl de teologie răspundea în scris provocărilor vremii, argumentând istoric, biblic și patristic. Era atent la frământările teologilor și ale credincioșilor ortodocși. Nu uita să prezinte într-o lumină favorabilă momente, evenimente, întâmplări din școala de teologie românească. În 24 mai 1942, a redactat un articol în *Telegraful Român* despre Facultatea de Teologie din Cernăuți. La cei 70 de ani de existență ai acestei instituții, părintele o considera cea mai veche școală de teologie înaltă. “Ea a creat teologia românească, ridicându-ne de la citirea empirică a textelor patristice, la o cunoaștere, o înțelegere sistematică a doctrinei creștine. Ea a făcut mai mult decât statul nostru și tot ce trebuie să facă el pentru păstrarea și strângerea legăturilor noastre cu popoarele ortodoxe din sud-estul european, în baza comunității de credință. Grație ei, acest Sud-Est ne-a cunoscut și ca factori răspânditori de cultură, nu numai ca sprijinitori materiali ai ei. În toate centrele balcanice, cine le cercetează găsește admiratori ai teologiei române în foștii studenți ai acestei facultăți. Marile ei opere circulă în text românesc sau traduse în limbile autohtone și au o valoare normativă pentru gândirea teologică a acelor popoare”<sup>264</sup>. În alt articol, părintele profesor notează observațiile pe care le face un respectat om al Bisericii Anglicane, amintind și părțile bune și cele rele ale învățământului teologic anglican<sup>265</sup>. De aici concluzia părintelui este că “teologia este o știință a reexperienței spirituale a adevărilor Bisericii. Deci experiență, adică aruncarea seminței, care e un text biblic, o propoziție dogmatică, în interiorul tău de profesor, încălzită și îngrijită, să apară, în rodul ei mai vie, mai dezvoltată

---

<sup>263</sup> D. Stăniloae, *Prea Cuvioșia Sa Arhimandritul Iuliu Scriban*, TR, an XCI, nr 50, 12 decembrie, p. 1, în *op. cit.*, vol. 3, p. 500.

<sup>264</sup> D. Stăniloae, *Facultatea de Teologie din Cernăuți*, TR, an XC, nr 21, 24 mai 1942, pp.1-2, în *op. cit.*, vol. 3, p. 103.

<sup>265</sup> D. Stăniloae, *Învățământul teologic în alte țări*, TR, an LXXXII, nr. 40, 30 sept 1934, p. 2, în *op. cit.*, vol 1, p. 493.

în toate amănuntele ei, și apoi făcută cunoscută învățăcelilor, îndemnându-i să-și semene și ei acel grăunte și învățându-i cum să se îngrijească de creșterea lui”<sup>266</sup>.

## **2. Direcții organizatorice și administrative pentru teologia românească**

Părintele Stăniloae, în calitate de profesor și rector la Sibiu, a fost preocupat de organizarea învățământului teologic românesc. Astfel a înțeles că pentru o mai bună înțelegere a adevărilor de credință e nevoie de cadre didactice bine pregătite, de o programă de studiu atent elaborată, care să cuprindă elementele de bază pentru formarea viitorilor preoți. În anul 1939, la încheierea anului școlar, părintele spunea: “este al 128-lea an pe care îl încrestează la răbojul existenței sale trecute, această instituție, și al 15-lea de când a fost ridicată la nivelul de Academie cu 4 ani de studii [...]. În acest an profesorii au dat la iveală cinci opere teologice impunătoare atât sub raportul numărului de pagini, cât și al calității lor înalte, în afară de alte scrieri mai mărunte și de publicațiile periodice pe care le redactează sau la care colaborează. Din cele cinci opere amintite, unele vor avea un rost hotărâtor în spiritualitatea românească și sunt socotite ca rezolvări definitive a unor importante probleme din viața noastră bisericească”<sup>267</sup>.

În plan organizatoric, o mare biruință o constituie hotărârea din 18 mai 1938 a ministrului Culturii naționale și educației ca răspuns la toate demersurile conducerii mitropoliei și a Academiei, de a oferi posibilitatea organizării examenului de licență ca și celelalte facultăți. În același an, în noiembrie, apare un alt decret ce “raționalizează învățământul românesc”, prin care Academiiile teologice nu mai fac parte din învățământul superior. Din opt cadre didactice la Academia din Sibiu se renunță la două<sup>268</sup>. Posibilitatea de a emite diplome de licență va fi implementată în 1943, când ministrul învățământului a fost prof. Ion Petrovici, despre care părintele Stăniloae spune că este un “filozof înfometat și talentat, aplecat spre cugetarea românească și creștină”<sup>269</sup>. Afinitățile teologice ale domnului ministru Petrovici sunt relevante, mai

---

<sup>266</sup> *Ibidem*, p. 496.

<sup>267</sup> D. Stăniloae, *Cuvânt la încheierea anului școlar în Academia Teologică “Andreiană”*, TR, an LXXXVII, nr. 26, 25 iunie 1939, pp. 1-2, în *op. cit.*, vol 2, p. 443.

<sup>268</sup> D. Stăniloae, *Academiile teologice*, TR, LXXXVI, nr. 46, 13 nov. 1938, p. 1, în *op. cit.*, vol. 2, p. 341.

<sup>269</sup> D. Stăniloae, *Dl. Ministru Ion Petrovici, la Sibiu*, TR, an XC, nr. 6, 8 febr. 1942, p.1, în *op. cit.*, vol. 3, p. 39.

ales că publicase în acea perioadă articole în revista “Gândirea” în care evidențiasse rezultatele disciplinelor psihologice contemporane în problematica legată de nemurirea sufletului.

Inițiative de organizare a învățământului teologic le propun și alți profesori de la alte facultăți de teologie din țară. Spre exemplu, părintele Vasile Radu, dascăl de Vechiul Testament la Facultatea de Teologie din Chișinău, propune în presa centrală două proiecte de reorganizare a învățământului teologic românesc. Primul ar fi contopirea Facultății de la Cernăuți cu cea de la București pentru economii bugetare și al doilea proiect ar consta în îmbogățirea programului de pregătire teologică prin înființarea unor catedre noi și contopirea altor discipline. Într-un articol, părintele Stăniloae atrage atenția asupra faptului că această reorganizare a facultăților de teologie trebuie făcută, dar nu oricum. El propune un model echilibrat de cercetare teologică a disciplinelor teoretice și practice, astfel încât viitorii studenți să aibă cunoștințe temeinice pentru misiunea lor preoțească. Propune dascălilor de la București să găsească un spațiu adecvat pentru Facultatea de Teologie, încât viitorul preot să nu mai fie admis la hirotonie dacă nu a trăit “ca un student teolog într-un internat, în care să se fi rugat mult, să se fi obișnuit să mediteze, să-și fi examinat zilnic conștiința și faptele, ca să poată deveni vas pregătit pentru primirea harului dumnezeiesc”<sup>270</sup>. Părintele Stăniloae a militat pentru menținerea învățământului teologic românesc sub conducerea Bisericii, încât proiectul de organizare și desfășurare a activităților didactice să nu fie impus de ministerul cultelor. Această idee nu a fost împărtășită de toți dascălii Facultăților și Seminariilor teologice, care doreau ca învățământul teologic să rămână sub conducerea statului. Cel mai dărz apărător al acestei teze era părintele prof. Popescu-Mălăești de la Facultatea de Teologie din București, argumentând în presa vremii motivele istorice, tradiționale, dogmatice și sociale pentru un învățământ patronat de stat. Părintele Stăniloae demontează logic toată argumentația profesorului de la București, spunând că “așa cum statul nu-i poate încredința unei alte organizații sociale să-i formeze armata, tot așa nici Biserica nu poate lăsa altcuiva să-i formeze preoții”<sup>271</sup>. Nici în Răsărit, nici în Apus, școala de teologie nu a fost dependentă de stat, ci a avut un statut personal alături de școlile profane. “Obiceiul ca școlile teologice să depindă direct de stat, cu evitarea ierarhiei nu datează mai mult ca de-o

---

<sup>270</sup> D. Stăniloae, *Reorganizarea facultăților de teologie*, TR, an LXXXI, nr 53, 1 iulie 1933, pp. 1-2, în *op. cit.*, vol 1, p. 319.

<sup>271</sup> D. Stăniloae, *Problema învățământului teologic*, TR, an LXXXIII, nr. 10, 3 martie 1935, pp. 2-4, în *op. cit.*, p. 654.

sută de ani. El s-a introdus ca o inovație mai întâi în Grecia, cu facultatea de teologie și în Țările Române cu seminariile. Adevărata tradiție ortodoxă în ceea ce privește organizarea școlilor teologice s-a menținut și în Ardeal și-i corespund actualele academii teologice”<sup>272</sup>.

Părintele Stăniloae dezbate problemele ridicate și de părintele Olimp Căciulă, directorul Seminarului Nifon din București care consideră, printr-un articol (*“Criza învățământului seminarial”*) din ziarul *Curentul* din 11 ian. 1935 că programa seminariilor este incompletă, căci sunt prea multe materii teologice în defavoarea disciplinelor laice, așa încât, dacă absolvenții acestor școli teologice nu urmează calea preoției, vor rămâne niște neadaptați ai vieții. Ca răspuns, părintele Dumitru Stăniloae amintește de absolvenții școlilor confesionale din Ardeal care nu au devenit tineri hibrid pentru că au studiat în școală mai multe materii teologice, ci din contră, acești tineri au dobândit cunoștințe religioase și mulți au reușit în viață chiar dacă nu au intrat în cler. Părintele profesor subliniază importanța implicării ierarhiei în organizarea și gestionarea școlilor teologice pentru orientarea lor în duhul Evangheliei și pentru împlinirea misiunii încredințate de Mântuitorul Hristos.

Punctul culminant al slujirii părintelui Stăniloae în calitate de rector este atunci când, după mai mulți ani de insistențe și argumentări, obține recunoașterea din partea statului a dreptului de a se acorda licență absolvenților Academiei teologice din Sibiu. De asemenea, profesorilor Academiei “Andreiene” li se recunoaște statutul academic asemenea tuturor profesorilor universitari: “dar nu este mai puțin adevărat că nivelul ei actual sporește în prestigiu, iar silințele ei primesc un nou impuls prin faptul că statul recunoaște absolvența ce-o acordă ca egală cu licența facultăților, și pe profesorii ei, ca egali cu cei universitari. Statul formându-și asupra Academiei “Andreiene” această judecată comparată, și trăgând concluzia unei egalități de vrednicie și de nivel între ea și facultatea de teologie, săvârșește un act care-l onorează, dovedind înțelegerea sa obiectivă, iar Academiei îi procură mulțumirea recunoașterii unor merite reale și ambiția unei activități mai pline de răsunet”<sup>273</sup>.

Părintele Stăniloae a iubit Biserica și de aceea, cu prilejul ridicării și sfințirii noului paraclis din curtea școlii, părintele a prezentat în Telegraful Român importanța acestui eveniment pentru viața Academiei

---

<sup>272</sup> *Ibidem*, p. 650.

<sup>273</sup> D. Stăniloae, *O nouă fază în viața Academiei Teologice “Andreiene”*, TR, an XCI, nr 8, 21 febr. 1943, p.1, în *op. cit.*, vol 3, p. 342.

sibiene. “Rugăciunea și studiul – nota părintele Stăniloae – sunt cele două forțe cu ajutorul cărora se înalță preotul în sferele mai apropiate de Dumnezeu. Un preot care se roagă mult și citește mult, în singurătate și împreună cu credincioșii, e un preot care-și va împlini toată misiunea în mod ideal”<sup>274</sup>. Părintele Stăniloae insista mult pe viața morală de care trebuie să dea dovadă studenții teologi și viitorii preoți. Începutul vieții și misiunii creștine îl reprezintă practicarea rugăciunii. “Rugăciunea, ce mare lucru pentru creștin! Un preot care nu se roagă mult, nu vedește în înfățișare și în acțiunea lui nimic din duhul preoțesc. Personalitatea de preot, farmecul și atracția lui, nu rutina unor gesturi rituale și a unor frânturi de Molitfelnic, o formează rugăciunea. Când vom avea o preoție care se roagă mult, vom fi rezolvat virtual toată problema religioasă. Preotul care se roagă mult, sincer, intim, cu concentrare, poartă cu el oriunde apare, în mod nefățarnic, ceva din Dumnezeu, aduce ceva purificator, înălțător în contactul cu oamenii, în convorbirile cu ei”<sup>275</sup>.

Părintele Stăniloae aduce mulțumiri ctitorului acestui paraclis universitar, Înaltpreasfinției Sale Nicolae Bălan, care s-a străduit să pună în operă lucrarea cunoscutului pe atunci arhitect George Cristinel – cel care s-a ocupat și de proiectul catedralei din Cluj – și a maestrului A. Damian, pictor din București. Acum Academia Teologică din Sibiu va avea o bibliotecă modernă, organizată sub povăța ierarhului ardelean și un paraclis nou, oferind astfel studenților posibilitatea rugăciunii și a studiului.

### **3. Preocuparea părintelui Stăniloae pentru studenții teologi**

Părintele profesor Dumitru Stăniloae și-a închinat viața lui Dumnezeu prin slujirea omului și în special a tinerilor teologi pe care îi sfătuia de la amvon sau de la catedră pe treptele cunoașterii divine. La fiecare început sau sfârșit de an universitar, părintele se afla printre cei ce țineau discursul de deschidere sau de încheiere a anului universitar, prilej de înălțare a auditoriului pe culmile teologiei creștine. “Câtă libertate de spirit lasă aici și chiar cere teologia! Căci numai acela e teolog adevărat care folosește întreaga libertate a spiritului său la înțelegerea vieții, tinzând numai sincer la putința de a-și formula experiențele sale spirituale în formulele stabilite de Biserică. [...] Ne trebuie la teologie tineri cu spiritul în căutare veșnică [...] Ne trebuie elita tineretului, pe

---

<sup>274</sup> Dumitru Stăniloae, *Un mare pas înainte*, TR, an LXXXIII nr 45, 27 oct. 1935, p.1, în *op. cit.*, vol. 1 p. 724.

<sup>275</sup> *Ibidem*, p. 723.

care nicio preocupare, nicio știință nu o merită și nu o satisface, ca teologia”<sup>276</sup>.

Iată de altfel cum înțelege părintele Stăniloae misiunea dascălilor față de ucenicii teologi: “Noi care am avut oficiul de mare răspundere de a vă ajuta să vă pregătiți pentru sfințita misiune a preoției, am fi nespuse de fericiți dacă am fi reușit să vă obișnuim a vă simți, în majoritatea clipelor vieții, în fața lui Iisus Hristos și cu fața către El. Am fi fericiți dacă am ști că din multele noastre cuvinte – uneori cu pretenții de mare știință – ați văzut ridicându-se drept, stăpânitor și viu, pe orizontul privirii noastre pe Acela pe care nu L-am putea servi cu folos, cu spor și cu fericire, decât atunci când L-am simți ca Domn exclusiv al nostru în tot ce facem. Vă asigurăm că n-am avea nicio mulțumire, dimpotrivă ne-am simți foarte apăsăți dacă am ști că între noi și voi – atunci când oficiem la catedră – nu cobora și nu apărea măcar uneori Acela care S-a coborât între oameni, așa încât noi să ne ștergem cu totul înapoia Lui. Dacă de la orele noastre n-ați duce cu voi decât chipul nostru, am rămâne întristați, oricât de frumoase și de onorabile ar fi amintirile și părerile în care ne-ar rămâne încadrat chipul, talentul sau știința noastră. V-am mai spus adesea: nu mântuiește știința, oricât de înaltă ar fi ea și oricât ar ajuta la îmbunătățirea condițiilor materiale ale vieții; nu mântuiesc oamenii, oricât de proeminenți ar fi ei, ci mântuiește singur Dumnezeu, când este pentru noi nu o teorie, nu un obiect de gândire, ci persoană vie în fața noastră”<sup>277</sup>.

În ceea ce privește educația teologilor, părintele Stăniloae era atent la trăirile sufletești, la sensibilitățile și apăsările tinerilor chemați să devină slujitori ai altarelor. Părintele spunea că “până la deplina înduhovnicire a omului e o cale atât de lungă!”<sup>278</sup>. Teologii au și ei încercările lor, iar educarea și înduhovnicirea nu se pot face doar prin opreliști severe. “Din păcate astăzi această problemă prea mult se dezbate în sens negativ. Se cere ca tânărul ucenic al Domnului să fie oprit de la cutare și cutare, iar în caz că a călcat una din interdicții, trebuie să fie pedepsit sever, chiar cu eliminarea”<sup>279</sup>. Această formă de educație negativă nu aduce beneficii, ci, din contră. În Facultatea de Teologie,

---

<sup>276</sup> D. Stăniloae, *Către tinerii de la răscruce*, TR, an LXXX nr.58, 27 august 1932, pp.1-2, în *op. cit.*, vol. 1, p. 255.

<sup>277</sup> D. Stăniloae, *La încheierea anului școlar în Academia Teologică*, TR, an LXXXV, nr 30, 25 iulie 1937, p.1, în *op. cit.*, vol. 2, p. 92.

<sup>278</sup> D. Stăniloae, *Pentru o mai bună educație în școlile teologice*, TR, an LXXXIV, nr 38, 13 sept. 1936, p.1, în *op. cit.*, vol.1 p. 866.

<sup>279</sup> *Ibidem*.

părintele Stăniloae cerea colegilor dascăli să pună accentul pe ceea ce se poate numi educația pozitivă, încât viitorii preoți să devină oameni cu inițiativă și curaj, “iar metoda pozitivă în școlile teologice se rezumă principal în promovarea în tineri a unei vieți cât mai spirituale [...]. Marea artă, marea problemă pentru profesorii de teologie, pentru conducătorii internatelor teologice este trezirea și intensificarea vieții spirituale în tineri [...]. Dar această stare se câștigă cu exercițiu îndelungat și răbdător. Duhovnicul va fi factorul care-i ajută continuu, nu la altceva, ci tocmai la aceasta. Prin lecturi bine alese, prin convorbiri menținute la această problemă și necoborâte la planuri inferioare, prin emanarea din sine, din purtările sale a acestei vieți spirituale, prin corectarea cu blândețe duhovnicească a celor mai mici detalii greșite din manifestarea tinerilor, duhovnicul va reuși să facă mult. În felul acesta se îmbină organic, se topesc una în alta, metoda pozitivă cu cea negativă”<sup>280</sup>.

Părintele Stăniloae, în comentariile susținute iar mai apoi publicate în *Telegraful Român*, nu exprima învățături lipsite de duh, ci se adresa fiecărui student ca și cum s-ar fi aflat în scaunul mărturisirii: “fă, tinere, ca fiecare învățătură primită prin viu grai să se transforme în material care să întrețină focul dragostei către Domnul nostru Iisus Hristos, și prin El, către fiecare față de om. [...] Căutați în fiecare îndemn și învățătură ce o primiți aici, sâmburele de viață pe care îl veți putea semăna, cu eficacitate de jăritic, în sufletele oamenilor”<sup>281</sup>.

Tinerii teologi, în viziunea părintelui Stăniloae, trebuie să descopere iubirea lui Dumnezeu, iar apoi vor putea aprofunda învățăturile sfinte. Această căutare nu încetează niciodată, ea este permanentă, din ce în ce mai puternică, mai curată, ea nu obosește și nu descurajează: “n-am auzit niciodată vorbindu-se de o oboseală a iubirii. Îl obosesc pe om ura, inactivitatea, frica, dar iubirea nu-l obosește niciodată. Pe mamă nu o obosește iubirea de copii [...] Drept aceea, îndeletnicirea cunoașterii lui Dumnezeu fiind susținută de iubirea lui Dumnezeu, niciodată nu ne poate obosei. Dacă cineva obosește în această sublimă ocupație, dovedit este că n-are iubire pentru Dumnezeu. Iar dacă n-are iubire, n-a cunoscut nimic”<sup>282</sup>. Teologia fără cunoașterea lui Dumnezeu nu are nici un sens, iar cunoașterea fără iubire nu se poate

---

<sup>280</sup> *Ibidem*, p. 867.

<sup>281</sup> D. Stăniloae, *Cuvânt către studenții teologi la începutul anului academic*, TR, an LXXXIX, nr 40, 28 sept 1941, pp.2-3, în *op.cit*, vol. 2, p. 834.

<sup>282</sup> D. Stăniloae, *Cuvânt la încheierea anului școlar la Academia Teologică*, TR, an LXXXVI nr 25, 19 iulie 1938, p.1, după *op. cit*, vol.2, p. 275.

realiza. Cunoașterea lui Dumnezeu prin iubire și comuniune este calea spre desăvârșirea noastră și mântuirea aproapelui nostru. Spunea părintele Stăniloae teologilor: “teologia pe care ați învățat-o cred că a făcut să răsară în sufletele voastre mândra floare a teofiliei. Altfel, teologia a rămas o sămânță aruncată pe pământ sterp și se usucă pe încetul în mintea voastră. Teofilia este singura putere care vă va face preoți adevărați; ea singură va deschide sufletele credincioșilor voștri ca să răsunе în ele cuvintele și faptele voastre. Teofilia este floarea care înmoaie ogorul sufletelor. Ea se comunică în mod tainic pe sub cuvintele și faptele voastre și leagă sufletele păstoriților de sufletul vostru, făcându-vi-le ascultătoare și devotate. Teofilia este în același timp antropofilie, este lumină bună în privirile îndreptate spre oameni, este cuvânt cald de încurajare și mângâiere, este transformarea inimii tale în pâinea pe care o frângi și o dai spre ființă altora. Căci Iisus Hristos nu se transformă numai pe Sine în pâine susținătoare și vin întăritor al vieții noastre, ci ne transformă și pe noi preoții – prin flacăra teofiliei – într-o pâine și într-un vin care dă tărie și căldură, care scoate din oboseală, din răceală, din nefericire viața semenilor noștri”<sup>283</sup>.

Părintele Stăniloae îi povățuiește pe studenții teologi să deprindă mijloacele pastorale pentru a ajunge la sufletele credincioșilor. Nu este suficient să-ți împlinești datoriile față de păstoriți fără o atentă cercetare și aplicare a celor mai potrivite mijloace de întărire sufletească: “Criza noastră religioasă de azi este o criză întreținută de caracterul inadecvat al metodei pastorale practicate, mai precis o criză determinată de absența rugăciunii personale, nu ceremoniale din pastorație. Când preoțimea va descoperi rugăciunea personală ca metodă pastorală, va turna duhul personal și în rugăciunea ceremonială, va pune în plină valoare uriașa comoară duhovnicească a sfintelor noastre slujbe. [...] Aceasta v-o pun la inimă, iubiți studenți. Studiați, dar mai ales rugați-vă, rugați-vă neîncetat! Rugați-vă pentru mântuirea voastră și pentru mântuirea și pacea lumii în aceste vremuri învolburate, când numai Dumnezeu mai poate ajuta. Numai așa puteți deveni acele mult așteptate rânduri sfinte de preoți, care să schimbe la față sufletul României”<sup>284</sup>. În pastorație e nevoie în primul rând de propria întărire spirituală, de dobândirea Duhului Sfânt, pe care poporul îl simte în slujirea preotului. “Cu altă cheie se deschid sufletele; prin alt mijloc se prinde în ele cutremurător sămânța credinței vii, înnoitoare. Este cheia Duhului. Și numai dacă este deschisă în noi această

<sup>283</sup> *Ibidem*, p. 276.

<sup>284</sup> D. Stăniloae, *Cuvânt la deschiderea anului școlar la Academia Teologică “Andreiană”*, TR, an LXXXVI, nr 39, 25 sept. 1938, pp.2-3, în *op. cit.*, vol.2, p. 325.

cămară, dacă locuiește în noi Duhul, se întinde și la alții. Focul nu se aprinde decât prin foc. [...] Nu există mijloc de înduhovnicire ca rugăciunea. Cine nu se roagă, nu are credință. Rugăciunea este inima credinței. Ea este mai principală în acest lăcaș de pregătire duhovnicească decât orice altceva. Cine dintre voi, iubiți studenți, va ajunge să se roage din necesitate, cu bucurie, cum apucă înfometatul pâinea, cu convingerea că Dumnezeu îl vede, îl ascultă, cutremurat de această siguranță, acela va fi adevăratul preot”<sup>285</sup>.

Misiunea preotului este continuă și de aceea pregătirea spirituală și culturală a preotului trebuie să fie temeinic împlinite. Începutul trebuie pus în școala de teologie, în tinerețe, când studentul teolog are disponibilitatea de a cerceta și împlini învățăturile sfinte. “Dacă tinerețea este încordare înainte, disponibilitate pentru tot ce-i nou, deci întrebare și silință de autodepășire, sete de desăvârșire, de împreunare cu toate valorile în gradul suprem, iar bătrânețea, îngrădire precaută în cunoscut, în finit, întrebarea cea mai tulburătoare, mai adâncă, mai neostenită, mai contrară automatismului vieții, este firesc să nască în sufletul tânărului, și în el să-și aibă mediul favorabil. Numai cine și-a pus serios în tinerețe această întrebare și-o pune toată viața, rămânând prin aceasta mereu tânăr. Numai cine a avut adevărata tinerețe, nu îmbătrânește”<sup>286</sup>.

Părintele profesor D. Stăniloae aduce în atenția cititorilor Telegrafului Român, încercările, lipsurile și nevoile preoțimii și a dascălilor, sacrificiile pe care le săvârșesc pentru a-și împlini misiunea la catedră sau amvon. “Grele sunt pentru învățătorii și profesorii care își închină toate puterile catedrei, grele sunt pentru magistrații care nu vor să sustragă nimic din disponibilitățile lor spirituale și fizice datoriei lor, pentru a le îndrepta spre vreun alt izvor de câștig, grele sunt pentru toți aceia de la care societatea și natura misiunii cere idealism, iar ei iau în serios acest imperios postulat. Dar deosebit de grele sunt timpurile de azi pentru slujitorii altarului”<sup>287</sup>. În repetate rânduri, părintele Stăniloae aducea în atenția autorităților bisericești și de stat, veniturile insuficiente de care beneficiază dascălii de teologie de la Academia “Andreiană” din Sibiu, cu toate că, “profesorii academiilor, teologice sunt posesorii celor mai înalte titluri științifice și autorii unor lucrări de importantă

---

<sup>285</sup> *Ibidem*, p. 324.

<sup>286</sup> D. Stăniloae, *Întrebarea întrebărilor, cuvânt rostit în Catedrala din Sibiu la deschiderea anului universitar 1941-1942*, TR, an LXXXIX, nr 46, 9 nov.1941, p.2, în *op. cit.*, vol 2, p. 851.

<sup>287</sup> D. Stăniloae, *Suferințele tagmei preoțești*, TR, an LXXXIV, nr 8, 16 febr. 1936, p. 2, în *op. cit.*, vol 1, p. 801.

valoare”<sup>288</sup>. De asemenea, părintele cunoștea neajunsurile preoților care își împlineau misiunea cu devotament în mijlocul unor comunități foarte sărace. De aceea îi încuraja pe viitorii preoți să primească cu încredere misiunea ce va trebui împlinită în lume, indiferent de cât de mari vor fi obstacolele slujirii preoțești.

Părintele Stăniloae era împotriva oricăror forme de exagerare, în societate, în școală sau în biserică. Vremurile grele prin care trecea societatea românească de atunci au generat tot felul de păreri extremiste. Acest extremism s-a simțit și în domeniul economic, dar și în reformele școlare “ce s-au succedat la intervale foarte scurte, unde toată lumea a fost cuprinsă de furia intelectualizării, ca singura cale spre fericire. În privința economică, toată lumea a voit să se îmbogățească accelerat, numai văzând și nemaivăd vreme pentru nimic altceva. În sfârșit, oriunde te-ai uita, în presă, în literatură, nu vezi decât atitudini radicale, de dreapta sau de stânga, luptând să scoată lumea din țătânile ei, prin mijloace cât mai rapide, cât mai violente. Toți sunt exaltați, toți sunt fanatici, toți sunt agresivi cu celelalte puncte de vedere, nimeni nu vede decât dreptatea lui și se sufocă de indignare că pot exista oameni care nu văd cum văd ei”<sup>289</sup>. Biserica trebuie să tempereze asemenea forme de manifestare, să propovăduiască echilibrul și respectul față de orice om. Adevărații slujitori trebuie să se delimiteze de orice formă de fanatism, inclusiv cel religios. “Dar e greșit a crede că un suflet pios, o gândire ațintită frecvent la voia lui Dumnezeu trebuie să fie numaidecât aprinsă de flăcările fanatismului ale unilateralității, că trebuie să-și dea o valoare exagerată și să privească de la înălțime pe ceilalți; că trebuie să respingă toate formele anterioare ale vieții religioase și să creeze el altele mai bune. Exaltații se provoacă mereu la o experiență religioasă, la un contact nemijlocit al lui cu Dumnezeu, ceea ce le-ar da dreptul să se raporteze la toate cele ce nu vin dinlăuntrul lor cu indiferență, ba chiar cu dușmănie, și să caute să impună în toate, în chip violent, ceea ce le dictează interiorul lor”<sup>290</sup>. Părintele Stăniloae ne reamintește că apropierea de Dumnezeu se prezintă ca liniște netulburată, ceea ce determină o purtare calmă și blândă și față de cei buni, și față de cei răi. “Spiritul de toleranță, care e o notă a Bisericii Ortodoxe și a poporului nostru, nu e ceva negativ, lipsa de putere combativă și de afirmare, ci e tocmai expresia

---

<sup>288</sup> D. Stăniloae, *Academiile teologice*, TR, an LXXXIX, nr. 47, 16 nov 1941, p. 1, în *op. cit.*, vol. 2, p. 856.

<sup>289</sup> D. Stăniloae, semnat Diorates, *Să fim exaltați?*, TR, an LXXX nr. 60-62, 5 oct. 1932, pp. 1-2, în *op. cit.*, vol. 1, p. 257.

<sup>290</sup> *Ibidem*, pp. 257- 258.

acelei convingeri adânci și liniștite, acelei înțelegeri largi și iertătoare, care nu condamnă la repezeală, ci știe că Dumnezeu în marea lui bunătate poate că va ierta și pe acela care nouă ni se pare de neiertat, că în orice om sunt puteri bune pe care poate noi nu le vedem, căci nu orice putere sufletească se manifestă în afară, căci dacă un om e rău față de noi, e din vina noastră, care nu-i arătăm destulă iubire, și alte multe câte mai știe omul bun pentru justificarea și îndreptarea celui rău”<sup>291</sup>.

#### **4. Raportul dintre Biserică și cultură**

O a patra direcție pe care o putem distinge în grija părintelui Stăniloae, pentru învățământul românesc, o constituie misiunea pe care va trebui să o îndeplinească Biserica în spațiul cultural, prin identificarea problemelor apărute în dialogul dintre credință și știință. “Trebuie să dezvoltăm în învățământul nostru teologic acele preocupări care pot face adevărul creștin evident omului de azi, care a parcurs drumul științei și al filozofiei din ultimele veacuri. Ne trebuie multă filozofie și apologetică creștină, ne trebuie o mișcare puternică de gândire creștină pentru a lămurii și întemeia, în lumina și în fața noilor forme de gândire, a noilor progrese ale științei, Adevărul creștinismului”<sup>292</sup>. În perioada în care Universitatea din Cluj a funcționat la Sibiu, părintele Stăniloae, în calitate de rector al Academiei “Andreiene”, a fost invitat să participe la deschiderea anului universitar de mai multe ori. Au fost organizate conferințe și meditații duhovnicești la inițiativa mitropolitului Nicolae Bălan și a rectorului Iuliu Hațeganu, iar studenții teologi alături de ceilalți studenți ai universității clujene au putut audia conferințe susținute de dr. Valeriu Bologa și Eugeniu Speranția, de față fiind profesorii Victor Papilian, D. D. Roșca, Onisifor Ghibu și Constantin Daicovici,<sup>293</sup> iar corul teologilor a interpretat mai multe partituri muzicale bisericesti pentru publicul prezent.

Părintele Stăniloae, cu ocazia unui congres studentesc ținut la Brașov<sup>294</sup> la care au participat și studenți teologi, a reținut dorința exprimată a tinerilor de a se înființa la fiecare universitate din țară câte o capelă studențească cu un duhovnic desemnat, după modelul

---

<sup>291</sup> *Ibidem*.

<sup>292</sup> D. Stăniloae, *Cultură și duhovnicie*, TR, an XC nr. 39, 27 sept. 1942, în *Cultură și duhovnicie*, op. cit., vol.3, p.280.

<sup>293</sup> D. Stăniloae, *Hristos în Universitate*, TR, an XC, nr 8, 22 febr.1942, p.1, în op.cit., vol. 3, p. 49.

<sup>294</sup> D. Stăniloae, *O altă chemare*, TR, an LXXX nr 80-81, 15 dec 1932, p.2, în *Cultură și duhovnicie*, op.cit., vol.1, p. 275.

universităților din Apus. “În București, Cernăuți, Iași se poate pune fără nici o greutate, câte o biserică la dispoziția studențimii și se poate destina câte un duhovnic sau doi unde sunt mulți studenți. Ca duhovnici să fie desemnați ce-avem mai distins ca sfințenie și cultură în întreg clerul. Odată făcut acest prim lucru, duhovnicii respectivi vor căuta să inventeze și să creeze toate mijloacele care pot atrage studențimea la biserică și la șezători creștine; vor chema în ajutor pe toți profesorii universitari de concepție creștină; vor iniția publicarea de scrieri potrivite pentru studenți. Vor face, cu un cuvânt, tot ce le va dicta râvna și priceperea lor”<sup>295</sup>.

Din nefericire, în plină activitate didactică, o dată cu schimbările politice din România, părintele Stăniloae va avea multe de suferit. În 17 ianuarie 1945 va apărea ultimul lui articol din *Telegraful Român*, *Biserica în Uniunea Sovietică, după mărturiile din Biserica Rusească*, iar un an mai târziu, sub presiunea autorităților politice, părintele Stăniloae e obligat să-și dea demisia din funcția de rector al Academiei de la Sibiu și este transferat la Facultatea de Teologie din București. Va reuși să publice câteva volume din *Filocalia*, dar va fi apoi arestat și condamnat împreună cu alți intelectuali și teologi, după un proces înscenat de regimul politic din România. Abia după anul 1965, părintele Stăniloae este solicitat să scrie articole și studii pentru a arăta occidentului imaginea unei libertăți religioase. De acum înainte va fi invitat să conferențeze la prestigioase universități din Germania, Anglia, Italia și Grecia. În 1981 este numit Doctor Honoris Causa al Institutului Ortodox “Saint-Serge” din Paris, în 1982 i se conferă același titlu de către conducerea Universității din Belgrad. În 1991 este numit Doctor Honoris Causa al Facultății de Teologie a Universității din Atena, în 1992 același titlu îl primește din partea Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din București, iar în 1991 este numit membru titular al Academiei Române<sup>296</sup>.

După o viață închinată slujirii cuvântului la altar și la catedră, părintele profesor D. Stăniloae, cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Facultății de Teologie Ortodoxă al Universității din București, în cuvântarea rostită spunea următoarele: “Când terminând liceul, m-am hotărât să merg la teologie, îndemnat stăruitor de mama mea, soră și nepoată de preot, un coleg m-a întrebat: Ce vei face acolo?

---

<sup>295</sup> *Ibidem*, pp. 276-277.

<sup>296</sup> D.Stăniloae, *Biserica în Uniunea Sovietică - după mărturiile din Biserica Rusească*, TR, an XCIII, nr 24-25 , 17 iunie 1945, pp. 1-3, în *Cultură și duhovnicie*, op.cit. vol 3, p. 719.

N-ai ce învăța o jumătate de zi. Acum câțiva ani i-am mărturisit: Am studiat teologia zeci de ani. Și sunt mereu la început, atât în aspirația spre cunoaștere, cât și în cea a progresului moral. Ai dreptate, mi-a răspuns el acum, după ce funcționase o viață întreagă ca profesor la o altă facultate”<sup>297</sup>.

Peste șase decenii închinată învățământului teologic românesc, tinerilor și teologilor au marcat teologia românească și au făcut-o cunoscută peste hotare, iar părintele Stăniloae e considerat printre cei mai mari teologi ai secolului al XX-lea. Într-un interviu acordat cu puțin timp înainte de mutarea sa la cele veșnice, părintele Stăniloae spunea: “Să știe că îi iubesc pe toți și mă bucur de iubirea tuturor față de mine, fără ca aceasta să mă scoată din conștiința smereniei și din conștiința păcătoșeniei mele”<sup>298</sup>. Cu această convingere a plecat dintre noi părintele Dumitru Stăniloae, dăruind teologiei românești o operă ce va dăinui peste veacuri.

---

<sup>297</sup>Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate integrală, Cuvânt rostit la decernarea titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din București*, TR, an CXL, nr.27-30, 15 iul.-1 aug. 1992, pp.1-4, în *Cultură și duhovnicie, op.cit.*, vol 3, p. 812.

<sup>298</sup>Monahul Ignatie, *Un mesaj de dincolo de zare. Sibiul – între laudă și nostalgia Părintelui Stăniloae*, TR, an CXLI, nr 41-42, 1 nov. 1993, p.1, în *Cultură și duhovnicie, op.cit.*, vol.3, p. 826.